

Asia: VN/32564/2021

Jatkuvan oppimisen sanasto

1 koulutustoiminta

Kommentit

-

2 koulutuslainsäädännössä säännelty koulutustoiminta

Kommentit

-

3 koulutuslainsäädäntö

Kommentit

-

4 opetushallinnon alan koulutuslainsäädännössä säännelty koulutustoiminta

Kommentit

-

5 muun hallinnonalan kuin opetushallinnon koulutuslainsäädännössä säännelty koulutustoiminta

Kommentit

-

6 markkinaehtoinen koulutustoiminta

Kommentit

-

Käsitekaavio 1. Koulutustoiminta

Kommentit

-

7 koulutus (1)

Kommentit

-

8 koulutus (2)

Kommentit

-

9 aikuiskoulutus

Kommentit

-

Käsitekaavio 2. Koulutus (1) koulutusasteen, tarkoituksen ja koulutuslajin mukaan sekä koulutus (2)

Kommentit

-

10 omaehtoinen koulutus

Kommentit

-

11 henkilöstökoulutus

Kommentit

-

12 täydennyskoulutus

Kommentit

-

Käsitekaavio 3. Koulutus (1) omaehtoisuuden, järjestäjän, tavoitteen ja rahoittajan mukaan.

Kommentit

-

13 muuntokoulutus

Kommentit

-

14 kotoutumiskoulutus; aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus

Kommentit

-

Käsitekaavio 4. Koulutus (1) ja koulutus (2) tutkintotavoitteisuuden mukaan.

Kommentit

-

15 työvoimakoulutus

Kommentit

-

16 kartoitusjakso; orientaatiojakso

Kommentit

-

17 ammatillinen työvoimakoulutus; ammatillisesti suuntautunut työvoimakoulutus

Kommentit

-

18 rekrytoiva työvoimakoulutus; rekrytoiva koulutus; rekrytointikoulutus

Kommentit

-

19 ei-tutkintotavoitteinen ammatillinen työvoimakoulutus; ammatillisia valmiuksia lisäävä koulutus

Kommentit

-

20 yhteishankintakoulutus

Kommentit

-

21 kehittämiskoulutus; KEKO-koulutus

Kommentit

-

22 valtionosuusrahoitettu työvoimakoulutus; VOS-työvoimakoulutus

Kommentit

-

23 valtionosuus

Kommentit

-

Käsitekaavio 5. Työvoimakoulutus

Kommentit

-

24 erikoistumiskoulutus; korkeakoulujen erikoistumiskoulutus

Kommentit

-

25 työelämässä oppiminen; > työpaikalla oppiminen

Kommentit

-

26 työpaikalla järjestettävä koulutus

Kommentit

-

27 oppisopimuskoulutus

Kommentit

Oppisopimuskoulutuksen yhteydessä olisi syytä ottaa esille myös tuettu oppisopimus. Se tarjoaa väylän opiskelun ja työn pariin sellaisille oppijoille, joilla on haasteita kiinnittyä tavanomaiseen oppilaitosmuotoiseen opiskeluun, ja jotka toisaalta tarvitsevat työyhteisössä toimimiseen enemmän ohjausta kuin oppisopimukseen tavanomaisesti kuuluu. Ehdotuksemme:

tuettu oppisopimus, määritelmä: oppisopimuskoulutusta, johon on yhdistetty oppijan tarvitsema tukimuoto, esimerkiksi työhönvalmennus. Valmentaja voi tukea oppijaa näyttösuunnitelmien laatimisessa, ajanhallinnassa, omien vahvuuksien tunnistamisessa, verkostoitumisessa sekä työelämän pelisääntöjen opettelussa. Soveltuvan tuen arvioimiseksi sekä saamiseksi oppijalle laaditaan yleensä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

28 koulutussopimukseen perustuva koulutus

Kommentit

-

29 työpaikalla järjestettävä ohjaus; työpaikkaohjaus

Kommentit

-

30 työharjoittelu (1); korkeakouluharjoittelu; > ammattikorkeakouluharjoittelu

Kommentit

-

31 koulutuskokeilu

Kommentit

-

Käsitekaavio 6. Työelämässä oppimisen muotoja.

Kommentit

-

32 osaamiskokonaisuus (1)

Kommentit

-

33 osaamiskokonaisuus (2)

Kommentit

-

34 tutkinnon osa

Kommentit

-

35 opintokokonaisuus

Kommentit

-

Käsitekaavio 7. Osaamiskokonaisuuksia.

Kommentit

-

36 opetus

Kommentit

-

37 ohjaus

Kommentit

-

38 vertaisohjaus

Kommentit

-

39 valmennus

Kommentit

Pidämme hyvänä sitä, että toisin kuin valmennus, ohjaus (37) on sanastossa jaettu osiin, ja sen alta löytyy esimerkiksi työ- ja toimintakyvyn kehittämiseksi monesti tärkeä vertaisohjaus. Myös valmennuksen osalta olisi hyvä hieman vastaavalla tavalla avata sen erilaisia muotoja, niitä kun tarjoavat muutkin tahot kuin nyt luonnoksessa ainoastaan mainittu työ- ja elinkeinoviranomainen. Valmennus voi toteutua erilaisin tavoin ja tavoittein, joista kullakin on oma antinsa jatkuvan oppimisen ja oppijan kannalta.

Katsomme, että ainakin seuraavat kolme tavoitteellisen valmennuksen muotoa tulisi siksi määritellä omina kohtinaan: yksilö-, työ- ja ryhmävalmennus. Esimerkiksi työpajoilla tapahtuva valmennus yhdistelee näitä kolmea siten, että eri muodot korostuvat työpajojen eri palveluissa valmentautujien tarpeiden mukaisesti: arjentaitoja ja elämönhallintaa vahvistavat starttijaksot sisältävät yleensä paljon yksilövalmennusta ja ryhmävalmennusta; avoimia työmarkkinoita lähellä olevat työkokeilut taas saattavat olla hyvinkin työvalmennusvaltaisia. Kaikessa valmennuksessa keskeistä on, että toiminta hyväksyvässä, sosiaalisesti vahvistavassa yhteisössä luo perustan oppijan taitojen kehittämiseksi ja oman potentiaalin täysipainoiselle hyödyntämiselle.

yksilövalmennus, määritelmä: oppijan ja valmentajan välinen kahdenkeskinen toiminta, jossa valmentaja auttaa oppijaa vahvistamaan toimintakykyään ja arjenhallintaansa kokonaisvaltaisesti. Työpajatoiminnassa yksilövalmennus sisältää myös henkilökohtaista tukea ja ohjausta valmennusjakson jälkeisen jatkokoulun eli valmentautujalle parhaiten soveltuvan koulutuksen, työpaikan ja palvelun löytämiseen.

työvalmennus, määritelmä: työpajatoiminnassa ja muissa valmennusyhteisöissä toteutettu toiminta, joka kehittää valmentautujan ammatillista osaamista valitulta ammattialalta sekä vahvistaa yleisiä työelämä- ja työyhteisötaitoja.

ryhmävalmennus, määritelmä: työpajoilla tai muissa valmennusyhteisöissä tapahtuva, valmentajan ohjaama ryhmätoiminta, joka vahvistaa valmentautujien sosiaalisia taitoja ja kykyä toimia ryhmässä.

40 elinikäinen ohjaus

Kommentit

-

41 ammatinvalinta- ja uraohjaus

Kommentit

-

Käsitekaavio 8. Opetus, ohjaus ja valmennus.

Kommentit

-

42 oppiminen

Kommentit

-

43 elinikäinen oppiminen

Kommentit

-

44 jatkuva oppiminen

Kommentit

Kiitämme sitä, kuinka kuvauksessa on nyt sinänsä osuvasti todettu elinikäistä ja jatkuvaa oppimista tapahtuvan niin muodollisessa koulutuksessa kuin epämuodollisemmissakin oppimistilanteissa. Tässä kohdin oppimisen moninaisia ympäristöjä voisi kuitenkin tarkentaa, ja näin välttää empiirisen todellisuuden kannalta karkeaa kahtiajakoa muodolliseen koulutukseen vs. epämuodolliseen oppimistilanteeseen – tunnistettavaa oppimista kun tapahtuu muissakin yhteyksissä runsaasti. Tarkennuksen voi tehdä esimerkiksi seuraavasti:

”Yhteistä elinikäiselle ja jatkuvalla oppimiselle on, että kumpaakin tapahtuu yksilön ikäkaudesta riippumatta ja kumpaakin voi tapahtua niin muodollisessa koulutuksessa (1), vaihtoehtoisessa oppimisympäristössä tapahtuvassa valmennuksessa kuin epämuodollisemmissakin oppimistilanteissa.”

45 avoin oppiminen

Kommentit

-

Käsitekaavio 9 . Oppiminen

Kommentit

-

46 kyvykkyys

Kommentit

-

47 osaaminen; ~ kompetenssi

Kommentit

-

48 todennettu osaaminen; sertifioitu osaaminen

Kommentit

Kohdan yhteydessä mainitaan sinänsä osuvasti todennetun osaamisen olevan mahdollisesti sellaista, ”joka on saavutettu muulla tavalla [kuin koulutusorganisaatiossa/työelämässä] ja jonka olemassaolosta kolmas osapuoli on antanut todistuksen”. Tässä yhteydessä olisi hyvä tarkentaa, millaisesta todistuksesta usein on kyse: osaamistodistuksesta. Myös tästä syystä – jotta todennetusta osaamista voidaan puhua tarpeeksi ymmärrettävästi niillä käsitteillä, jotka siihen Suomessa kiinteästi liittyvät – sanastossa olisi hyvä määritellä osaamistodistus.

49 osaamisen tunnistaminen

Kommentit

Luonnos toteaa osaamisen tunnistamisen tapahtuvan ”henkilön esittämien asiakirjojen ja muiden mahdollisten selvitysten perusteella”. Tämä on kuitenkin hyvin kapea käsitys osaamisen tunnistamisesta – se ei heijastele lainkaan kattavalla tavalla sitä, miten osaamista tosiasiallisesti tunnustetaan sitä tekevien tahojen toimesta. Osaamista tunnustetaan huomattavissa määrin esimerkiksi työpajatoiminnan puitteissa: pelkästään joulukuussa 2021 työpajoilla laadittiin yli 200 oppijalle eli valmentautujalle PAIKKO-menetelmän mukainen osaamistodistus, joka dokumentoi valmennusjaksolla tunnistetun osaamisen. Koko vuoden 2021 aikana näitä todistuksia laadittiin 1397, mikä oli selvästi enemmän kuin koskaan aiemmin.

Määritelmään tulisikin tarkentaa kyseessä olevan ”toimenpide, jossa henkilön toiminnassaan osoittamien tietojen ja taitojen, tai asiakirjojen ja muiden mahdollisten selvitysten perusteella selvitetään henkilön osaaminen sekä muut lähtökohdat suhteessa asetettuun tavoitteeseen”. Määritelmän huomautukseen on syytä lisätä, että osaamisen tunnistamista voi tehdä myös esimerkiksi työpajatoimintaa järjestävä organisaatio tai muu opinnollistamisen mukaisesti toimiva valmennusyhteisö, joka laatii osaamistodistuksia.

50 osaamisen tunnustaminen

Kommentit

-

Käsitekaavio 10. Osaaminen, osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.

Kommentit

Vaikka kyvykkyyden määritelmässä puhutaan organisaatioiden kyvystä toimia tarkoituksenmukaisella tavalla, puuttuvat tästä yhteydestä tyystin asiaan liittyvät tarkemmat käsitteet määritelmiseen. Kyvykkyyden yläkäsitteen alla olisikin vielä syytä nostaa esille ja määritellä käsitteitä, jotka kuvaavat sitä, kuinka tutkintotavoitteisen koulutuksen ulkopuolella toimivat organisaatiot voivat saavuttaa kyvykkyyden tukea ja kehittää jatkuvaa oppimista. Tämä voi tapahtua esimerkiksi siten, että ne tunnistavat oppimisympäristönsä, joita ne voivat tarjota oppijoille ja koulutuksen järjestäjille vaihtoehtoisina oppimisympäristöinä. Niin työpajatoiminnan kentällä kuin myös muualla osaamisen kehittämisen ja tunnistamisen parissa työskentelevissä organisaatioissa tästä kokonaisuudesta puhutaan opinnollistamisena. Asiaan erottamattomina liittyvät määritelmät alla.

oppimisympäristön tunnistaminen, määritelmä: toiminta, jossa organisaatiossa, esimerkiksi työpajassa tai muussa valmennusyhteisössä, suoritettavia työtehtäviä verrataan ammatillisten tutkintojen perusteisiin ja niiden pohjalta laaditaan oppimisympäristön tunnistamisraportti. Oppimisympäristön tunnistamisraportti laaditaan yhteistyössä alan opettajan tai muun vastaavan kokemuksen omaavan tahon kanssa. Oppimisympäristön tunnistaminen on edellytys osaamistodistuksien laatimiselle.

vaihtoehtoinen oppimisympäristö, määritelmä: työpajan tai muun valmennusyhteisön tarjoama tunnistettu oppimisympäristö, jonka puitteissa henkilökohtaista ohjausta ja valmennusta on tarjolla tavanomaista enemmän. Vaihtoehtoisessa oppimisympäristössä annettu ohjaus kytkeytyy läheisesti yksilö-, työ- ja/tai ryhmävalmennukseen, jotka tukevat oppijan työ- ja toimintakyvyn sekä taitojen kehittymistä.

opinnollistaminen, määritelmä: toimintojen kokonaisuus, joka sisältää organisaation, esimerkiksi työpajan tai muun valmennusyhteisön, oppijalle/valmentautujalle tarjoaman oppimisympäristön tunnistamisen, valmentautujalle kertyvän osaamisen tunnistamisen ja osaamisen osoittamisen näytöin. Työpajalla tunnistettu osaaminen tehdään näkyväksi joko dokumenteilla (osaamistodistus) tai järjestämällä näyttö pajan tarjoamien työtehtävien puitteissa.

51 pätevyys; ammattipätevyys

Kommentit

-

52 kelpoisuus; > virkakelpoisuus

Kommentit

-

Käsitekaavio 11. Pätevyys ja kelpoisuus

Kommentit

-

53 todistus (1)

Kommentit

-

54 koulutusjärjestelmän mukaiseen koulutukseen liittyvä todistus; todistus (2)

Kommentit

-

55 muuhun koulutukseen kuin koulutusjärjestelmäkoulutukseen liittyvä todistus

Kommentit

-

56 työtodistus

Kommentit

-

57 pätevyystodistus

Kommentit

-

Käsitekaavio 12 . Todistuksia

Kommentti

Määritelmässä '53 todistus (1)' todetaan osaamistodistuksesta, että se on tarkoitus määritellä myöhemmin toisessa yhteydessä. Osaamisen tunnistamiseen olennaisesti kytkeytyvä osaamistodistuksen laatiminen on kuitenkin jatkuvan oppimisen kannalta niin keskeisessä roolissa, että se olisi syytä määritellä jo tässä sanastossa. Osaamisen tunnistamisen merkityksestä ja annista opinto- ja työelämäpoluille suuntaavalle ihmiselle on vaikea puhua mielekkäästi ilman sitä. Alla ehdotuksemme määritelmäksi.

Osaamistodistus, määritelmä: erityisiä taitoja tai tietoja osoittaneelle henkilölle laadittava todistus. Osaamistodistus dokumentoi koulutuksessa tai valmennuksessa, esimerkiksi työpajatoiminnassa tai muussa valmennusyhteisössä, suoritettujen tehtävien yhteydessä tunnistetun osaamisen. Osaaminen tunnistetaan vertaamalla henkilön osoittamia taitoja ja tietoja kriteereihin, jotka haetaan toisen asteen ammatillisen tutkinnon osan perusteista. Osaamista arvioidaan todistuksessa kirjallisesti. Työpajatoiminnassa osaamistodistuksia voivat laatia osaamistodistusvalmiuden hankkineet organisaatiot, joiden oppimisympäristöt on opinnollistamisen mukaisesti tunnistettu, ja joiden henkilökunta on perehtynyt osaamisen dokumentointiin.

Yleiset kommentit sanastosta

Kommentti

Sanaston käsitekaaviot on suurimmilta osin rakennettu hyvin ja määritelmätekstit ovat sinällään kirkkaita. Suhtaudumme kuitenkin hyvin kriittisesti siihen, että luonnos on nyt koostettu lähinnä tutkintotavoitteisen koulutuksen ja työllisyydenhoidon näkökulmista, ja pitkälti sivuuttaa niiden ulkopuolella tapahtuvan oppimisen sekä sitä tukevat toimenpiteet. Sanasto ei tällaisenaan ota riittävässä määrin huomioon jatkuvan oppimisen kokonaisuuden kannalta ratkaisevan tärkeitä välityömarkkinoihin, sosiaaliseen vahvistamiseen ja kuntoutukseen liittyviä käsitteitä ja tekijöitä. Puute on merkittävä etenkin, kun huomataan, että esimerkiksi työpajatoimijoista n. 60 % (140

työpajaa) oli jo vuoteen 2020 mennessä tunnistanut oppimisympäristönsä; melkein kaikilla oppimisympäristönsä tunnistaneilla työpajoilla oli mahdollista suorittaa osia ammatillisista perustutkinnoista; ja liki sama määrä työpajoista laati valmentautujille osaamistodistuksia valmennusjaksolla tunnistetun osaamisen pohjalta.

Jotta yleistä osaamistasoa voidaan nostaa ja lähestyä kaikille kansalaisille yhdenvertaisesti tarjoutuvia koulutus- ja työmahdollisuuksia, avainasemassa ovat panostukset pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevien ja vaikeasti työllistyvien kohderyhmien oppimiseen. Tutkimuksista tiedetään, että katkenneisiin koulutus- ja työelämäpolkuihin liittyy ennen kaikkea sosiaaliin taustoihin, kasvu ympäristön epävakauteen sekä fyysiseen toimintakykyyn ja esimerkiksi mielenterveyteen liittyviä syytekijöitä.

Sanaston olisi siksi tärkeää tarjota oppimisen käsitteellisiä rakennusaineita myös sellaisiin elämäntilanteisiin, joissa työllistyminen avoimille työmarkkinoille tai osallistuminen tutkintoon johtavaan koulutukseen eivät ole vielä ajankohtaisia tai ensisijaisia vaihtoehtoja. Tätä tarkoitusta Suomessa palvelevat välityömarkkinat, työpajatoiminta ja muut valmennusyhteisöt: ne tuottavat laajalti työ- ja toimintakyvyn tukemisen ohella osaamisen tunnistamiseen ja kehittämiseen erikoistuneita ratkaisuja.

Mikäli näkökulmaa ei laajenneta työ- ja toimintakyvyn vahvistamiseen liittyvillä käsitteillä, voi sanaston nyt kapeaa tulokulmaa pitää suoranaisena rajoitteena jatkuvan oppimisen rakenteiden tarkoituksenmukaiselle kehittämiselle lähitulevaisuudessa. Ehdotammekin, että sanastoon luetaan mukaan ainakin seuraavat, sosiaalisen vahvistamisen ja kuntouttamisen parissa yleisesti käytetyt käsitteet, joihin kytkeytyvä toiminta palvelee suoraan jatkuvan oppimisen yleisiä tavoitteita (käsitteet tärkeysjärjestyksessä): opinnollistaminen, oppimisympäristön tunnistaminen, vaihtoehtoinen oppimisympäristö, osaamistodistus, yksilövalmennus, työvalmennus, ryhmävalmennus ja tuettu oppisopimus.

Piironen Miikka
Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry